

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Akinek

eggyel több érzékszerve volt

■ Sokszor gondolkodom mostanában azon, mi az, amit meg lehet tanulni valakitől, és mi az, amit nem. Mi az, ami más körülmények között, más emberekkel, más eszközökkel is működik, mi az, ami általános és elvont tudás.

Kétségtelen, hogy azok, akik Kántor Lajos közelében lehettünk valamilyen módon, folyamatosan tanultunk tőle. Figyelhettük, hogyan lesz egy ötletéből folyóiratszám, könyv, rendezvény vagy akár intézmény. Legtöbbször nem érezte szükségét annak, hogy elmagyarázza, mit miért kellene éppen úgy csinálni, ahogy végül is alakította az ügyeket. De végig lehetett követni, ahogy a keze nyomán, telefonhívásai, utóbb már e-mailjei nyomán egyensúlyba kerülnek a dolgok.

Akikkel erről beszélgettünk is, szerkesztők és főszerkesztők virtuális klubjában, gyakran arra jutottunk persze, hogy ahhoz, hogy valami „átmenjen”, nem elég Kántor Lajos módszereit követni, hanem Kántor Lajossá kell válni. És itt egyáltalán nem arra gondolok, hogy Kántor Lajos *tekintélye* lett volna az, ami a megoldást jelenti; inkább a kitartása, szívóssága, macacssága. Mondhatnám azt is, hogy a hite.

Evilági dolgokra vonatkozott ugyan ez a hit, de olyasvalamikre, amikben érzékletessé tudnak válni az evilágból hiányzó tételek is: irodalomra, színházra, képzőművészetre, folyóiratszámokra. Kántor Lajos úgy tudta, hogy ezek fontosak. Meg volt győződve róla. Ez a meggyőződése, értékadata, hite segítette át intézményvezetőként kilátástalannak tűnő helyzeteken is.

Mint akinek van egy külön *Korunk*-érezékszerve, úgy tartotta számon, úgy követte mindazt, ami a folyóirattal és körülötte – a galériában, a könyvkiadóban, a rendezvényeken – történik. 1959 óta, több mint öt évtized során élesedhetett, finomodhatott benne ez az érzékszerv, többször találgatta viccesen, hogy az egyazon folyóiratnál eltöltött szerkesztőmaratoni távban vajon világcsúcstartó-e. Azonosult a *Korunkkal* anélkül, hogy azonos akart volna lenni vele. Pontosán tudta, hogy a szerkesztő mások által és másokkal együtt az, aki – és Kántor Lajos igazi, vérbeli szerkesztő volt, élete utolsó munkanapján is. Vezetése idején a *Korunk* a kiegyensúlyozottság, stabilitás, szintézisigény folyóirata volt, amelyben ugyanakkor megmutatkozhatott a szerkesztői és szerzői csapat sokszínűsége, kísérletező kedve is.

Összegző könyveken dolgozott egy ideje. Szubjektív *Korunk*-történetével (*A Korunk kapui*, *A Korunk négy kapuja*) nemrég, 2016-ban érkezett el a megírás jelenéig. Munkamódszere egyszerű volt: egyenként lapozta föl több évtized *Korunk*-lapszámait, és hozzátoldotta a lapszámok látható részéhez azt, ami nélküle láthatatlanul maradt volna, hiszen emlékeit, véleményét csatolta hozzá saját *Korunk*-időutazásához.

Összegző, regényszerű, gyakran párbeszédés formát öltő könyvek voltak a *Féher kakas*, *vörösbőr*, illetve a *F-elszámolás* címűek is. Ezekben a személyesebb

emlékeknek, emberi kapcsolatoknak, meghatározó tapasztalatoknak jutott főszerep. Ha valaki Kántor Lajosra mint magánszemélyre kíváncsi, ezekből a volta-képp továbbra is szemérmes könyvekből tudhat meg legtöbbet róla.

Foglalkoztatta végül az az ugyancsak párbeszédés, hiszen társszerzős munka is, amelyet Láng Gusztávval kezdett el a hatvanas-hetvenes évek fordulóján, és amelyik egyszerre jelentett kritikusi és irodalomtörténeti feladatot. A „Kántor–Láng”, vagyis a *Romániai magyar irodalom 1944–1970* egyik főműve volt a sok közül, ez kétségtelen. Ennek kiegészítésén, egyfajta naprakésszé tételén dolgozott utolsó heteiben is, fáradhatatlanul; a kézirat készen áll, és a második „Kántor–Láng”, ha összeolvassuk majd az elsővel, pontosan rajzolja ki a két szerző és barát érdeklődési körének erővonalait, a korábbi könyvnél sokkal tágasabban húzva meg a bebarangolt kulturális tér határait.

Utolsó aktív napján, a *Korunk* szerkesztőségében három dolgról beszélgettünk. Egyik a sport volt, ez mindig érdekelt. Akkor kezdődött a vizes vb Budapesten, a megnyitőünnepséget kommentálta a maga részletekre figyelő módján.

A másik a Láng Gusztávval írt, készülő könyv volt. Már a levonaton dolgozott, korrektúrázott, és persze szerzőtársát, kiadóját, szerkesztőjét biztatta, egyeztetette a teendőket, hogy minden időben elkészüljön.

A harmadik a *Túlélő képek* című, Kántor László képeiből készült könyv kapcsán tervezett találkozó volt. Kissé talán ebben a könyvben is a Kántor–Láng kibővülését látta, ezúttal generációk összjátékában, a számára fontos alkotók arcával, személyes szférájával kiegészült irodalomtörténetet. Számomra most már mindig jelentéssé marad, hogy a *Túlélő képek* foglalkoztatták ezen a napon. Egy reménytelennek tűnő korszak túléléséről is szól az a könyv természetesen, de valójában a létezés igazságáról.

Kedves Lajos, a képek, a szavak túlélnek bennünket, ebben egészen biztos lehetsz.

Elhangzott 2017. augusztus 17-én, Kántor Lajos temetésén.